

De sociale dialoog over de permanente ontwikkeling van competenties binnen de agri-sector op EU-niveau

Martin Mulder

Hoogleraar Educatie en Competentie Studies, Wageningen Universiteit

Het Europese beroepsonderwijsbeleid is gericht op het bereiken van de doelstellingen die de Europese Commissie in 2000 heeft geformuleerd in de verklaring van Lissabon (European Council, 2000). In 2002 heeft de Commissie een proces ingezet van versterkte samenwerking in het beroepsonderwijs op Europees niveau. Dit is verwoord in de Kopenhagenverklaring (European Commission, 2003). In 2004 heeft de Commissie het zogenaamde 'Maastricht Communiqué' uitgebracht. Dat is een overeenkomst tussen de Ministers die verantwoordelijk zijn voor het beroepsonderwijs, de Europese sociale partners en de Europese Commissie. Het doel van het Communiqué is tot uitdrukking te brengen dat er een wil is om de samenwerking met betrekking tot het beroepsonderwijs verder te versterken. Deze samenwerking is gericht op het '...moderniseren van beroepsopleidingssystemen om Europa verder te ontwikkelen tot de meest competitieve economie en om alle Europeanen, of het nu jonge mensen zijn, oudere werknemers, werklozen of gehandicapten, kwalificaties en competenties te bieden die ze nodig hebben om volledig geïntegreerd te zijn in de zich ontwikkelende kennissamenleving, daarmee bijdragend aan meer en betere banen' (European Commission, 2004a).

De rol van de sociale partners in het Europese beroepsonderwijsbeleid

De rol van de sociale partners in de versterkte samenwerking, of om het iets praktischer uit te drukken, het Europese beroepsonderwijsbeleid, wordt van grote betekenis geacht. Dat spreekt ook voor zich, aangezien de ontwikkeling van een competitieve kenniseconomie, en de ontwikkeling van meer en betere banen, zaken zijn die het beroepsonderwijs niet alleen kan realiseren. Integendeel. Beroepsonderwijsbeleid is sterk gerelateerd aan economisch structuur- en arbeidsmarktbeleid. Hun rol is ook van belang bij systeeminnovatie en arbeidsmarktherstructurering en de ontwikkeling en implementatie van het herziene Europese landbouwbeleid, de Common Agricultural Policy (European Commission, 2004b), dat gericht is op de transitie van de productiegerichte naar een marktgerichte, omgevingsvriendelijke, efficiënte en duurzame landbouw en een verbreding van het strikte landbouwbeleid naar de integrale lange-termijn ontwikkeling van plattelandsgebieden.

De betrokkenheid van de sociale partners bij het Europese beroepsonderwijsbeleid past in de sociale dialoog (Bainbridge et al, 2004). Deze dialoog is diep verankerd in de regelgeving van de Europese Unie, maakt deel uit van het sociale model achter het bestuur van de EU en heeft een geschiedenis die terug gaat al tot de jaren 50 van de vorige eeuw. In het verdrag van Rome in 1957 is al een gemeenschappelijk beroepsonderwijsbeleid vastgelegd, en in 1963 is de Adviescommissie Beroepsonderwijs (Advisory Committee on Vocational Training, de ACVT) opgericht. Vanaf die tijd waren de sociale partners al actief in advisering over de harmonisatie van onderwijsniveaus. In het verdrag van Amsterdam van 1999 is vastgelegd dat de Europese Commissie verplicht is om de sociale partners te raadplegen en om hun dialoog te stimuleren. Het Directoraat-Generaal Werkgelegenheid en Sociaal Beleid is hierin actief. (<http://www.europa.eu.int/scadplus/leg/en/s02307.htm>; citatiedatum: 15 maart 2005). Het sociale model houdt in dat wordt gestreefd naar sociale inclusie van alle ingezetenen van de EU, door middel van samenwerking tussen de betrokken partijen. Die samenwerking kan op

diverse manieren gestalte krijgen, en kan uiteindelijk uitmonden in overeenkomsten die bindend zijn voor de partners. Andere, minder verplichtende vormen van samenwerking zijn informatie-uitwisseling, consultaties en hearings.

Er wordt op Europees niveau onderscheid gemaakt tussen de sociale dialoog op algemeen, ofwel transversaal niveau en op sectoraal niveau.

De algemene sociale dialoog over competentieontwikkeling op EU-niveau

Op algemeen niveau zijn de ETUC, UNICE, AEAPME en de CEEP betrokken bij de algemene sociale dialoog op EU-niveau. De ETUC is de European Trade Union Confederation, een werknemersorganisatie. De UNICE is de Union of Industrial and Employers' Confederation of Europe, een werkgeversorganisatie. De UEAPME is de Union Européenne de l'Artisanat et des Petites et Moyennes Entreprises en vertegenwoordigt het midden- en kleinbedrijf. De CEEP is de European Centre of Enterprises with Public Participation and of Enterprises of General Economic Interest, en vertegenwoordigt de non-profit sector. Zij zijn in 2002 gezamenlijk het 'Raamwerk van acties ten aanzien van het leven lang ontwikkelen van competenties en kwalificaties' overeengekomen. Dit raamwerk van acties vormt het huidige kader van de inzet van de sociale partners op EU-niveau ten behoeve van de ontwikkeling van het initiële en post-initiële beroepsonderwijs. Dit raamwerk omvat vier prioriteiten:

1. identificeren van en anticiperen op competenties- en kwalificatiebehoeften;
2. erkennen en valideren van competentie en kwalificaties;
3. informatie, ondersteuning en loopbaanbegeleiding;
4. bronnen.

Ten aanzien van het eerste punt stellen de sociale partners dat de verantwoordelijkheid voor besluitvorming over competentieontwikkelingsplannen in organisaties ligt bij de directie van die organisaties. Echter, zowel de werkgevers als werknemers dienen betrokken te zijn bij het definiëren en beantwoorden van competentieontwikkelingsbehoeften. Met persoonlijke competentieontwikkelingsplannen die worden opgesteld in samenwerking tussen werkgever en werknemer, kunnen beiden goed gestalte geven aan de ontwikkeling van de vastgestelde en geprioriteerde competenties. Er moet een passende leeromgeving worden gecreëerd om de competentieontwikkeling feitelijk concreet gestalte te geven.

Er ligt op dit moment een tweede follow-up rapport van het genoemde raamwerk van acties. Voor Nederland is hieraan bijgedragen door de VNO-NCW en de FNV als leden van bovengenoemde organisaties. Hierin noemen de sociale partners de volgende algemene trends:

1. De sociale partners willen een betere aansluiting tussen competentiebehoeften van organisaties en individuen zeker stellen.
2. Het mobiliseren van resources voor competentieontwikkeling is een gedeelde uitdaging.
3. Het motiveren van individuen en bedrijven voor competentieontwikkeling is essentieel.
4. De sociale partners komen hun verantwoordelijkheid na door leren in bedrijven te faciliteren en bruggen te bouwen tussen formeel en informeel leren.

In het rapport wordt verder een beeld gegeven van de stand van zaken ten aanzien van de sociale dialoog over het initiële en post-initiële beroepsonderwijs. Over Nederland rapporteren de sociale partners twee negatieve punten in het overheidsbeleid ten aanzien van de scholing van werkenden. Ten eerste de intrekking van de algemene aftrekbaarheid van

scholingskosten door bedrijven. Ten tweede de vermindering van de ondersteuning van de spaarloonregeling, waardoor de ideeën om daar individuele leerrekeningen van te maken kansloos zijn geworden. Verder worden er goede voorbeelden gerapporteerd over de erkenning van niet-formeel leren zoals in de AGF-branche (aardappelen, groeten en fruit), het sectoraal opleidingsbeleid van de VNTF (Vereniging Nederlandse Tapijfabrikanten), en de opleidingspraktijk van het Noorder Dierenpark te Emmen, waar intensief gebruik gemaakt wordt van persoonlijke opleidingsplannen.

De sectorale sociale dialoog binnen de EU over het groen onderwijs

De Europese Commissie ondersteunt momenteel verschillende sectorale commissie voor de sectorale dialoog. Dit zijn commissie voor sectoren als de luchtvaart, de banken, de schoonmaak, de bouw, schoeisel, meubels, verzekeringen, posterijen, spoorwegen, wegtransport, telecommunicatie, tijdelijk werk, en textiel en kleding. Voor de agri-food sector zijn de commissie van belang binnen de sectoren landbouw, zeevisserij, suiker en hout. In de commissie voor de sociale dialoog binnen de landbouwsector participeren twee organisaties: de EFFAT en de GEOPA-COPA. De EFFAT is de 'European Federation of Trade Unions in the Food, Agriculture and Tourism sectors', een werknemersorganisatie. De GEOPA-COPA is een samenwerkingsverband van de Employers' Group of Agricultural Organisations in the European Union en de Confederation of Agricultural Organisations in the European Union, de werkgeversorganisatie. Vaak wordt de COGECA in een adem genoemd met de COGA. De COGECA is de General Confederation of Agricultural Co-operatives in the European Union. Vanuit Nederland participeert de Nationale Coöperatieve Raad voor Land- en Tuinbouw in de COGECA. De Nederlandse participant in de COPA is de Land- en Tuinbouworganisatie Nederland. Vanwege het bredere karakter van de EFFAT, die ook de sectoren voeding en toerisme omvat, participeren daarin verschillende organisaties uit Nederland: FNV-Bondgenoten (FNV-BG), de CNV Bedrijvenbond en de FNV Horecabond (HB-FNV).

GEOPA-COPA en EFFAT hebben in 2002 een Europese overeenkomst op het gebied van het beroepsonderwijs in de landbouw gesloten. Deze overeenkomst handelt over de organisatie van het beroepsonderwijs, de beoordeling van vaardigheden, de validering van beroepsvaardigheden, de transparantie van diploma's en een kwalificatie- en vaardighedenboekje, een soort Europass-avant-la-lettre. Ten aanzien van de organisatie van het beroepsonderwijs wordt gesteld dat de lidstaten initieel en post-initieel agrarisch beroepsonderwijs op het gebied van de landbouw moeten organiseren, ofwel vanwege de overheid ofwel vanwege particuliere organisaties. Verder stellen de organisaties die de verklaring hebben ondertekend voor dat organisaties die de werkgevers en werknemers vertegenwoordigen actief betrokken zijn bij de organisatie van opleidingen. Zij vinden participatie en consultatie van de sociale partners essentieel in verschillende fasen van de organisatie van opleidingen, waaronder bijvoorbeeld het opstellen van raamwerken voor diploma's, het voorbereiden van opleidingsprogramma's, het evalueren van uitgevoerde opleidingen, het organiseren van examencommissies en het organiseren van stageplaatsen. De bedoelde inspanning van de sociale partners op het gebied van het sectorale onderwijsbeleid gaat dus behoorlijk ver.

In 2004 heeft COPA-GEOPA een balans opgemaakt van de implementatie van de gezamenlijke overeenkomst binnen een aantal lidstaten van de Europese Unie (DE, AT, BE, DK, ES, FI, FR, GR, IR, IT, NL, PT, UK, SE) (GEOPA, 2004). In dit rapport wordt vermeld dat er lidstaten zijn waar de sociale partners adviesrecht hebben bij zaken als het vaststellen van opleidingsbehoeften en het opstellen van referentiekaders voor diploma's van het

beroepsonderwijs. In andere landen is er een systeem van medebesluitvorming binnen tripartiete organisaties, of van besluitvorming in paritaire commissies. Nederland behoort bij de laatste groep. De sociale partners in Nederland zijn op diverse manieren betrokken bij het beroepsonderwijsbeleid, de beroepsonderwijsontwikkeling en de diverse aspecten die daarmee samenhangen, de implementatie van het beroepsonderwijs (waaronder het bestuur), en de competentieontwikkeling van werkenden in organisaties. De sectorale sociale dialoog ten aanzien van het beroepsonderwijs in Nederland is in vergelijking met andere landen goed georganiseerd. Zoals gezegd zijn het bedrijfsleven en de vakbonden op vele niveaus betrokken. Dat wil niet zeggen dat er geen ruimte is voor verbetering. De problemen met betrekking tot het beroepsonderwijsbeleid zijn complex. Ook al is er voldoende goede wil, kunnen is een andere zaak. Niet altijd is er voldoende tijd en deskundigheid op specifieke deelterreinen. De mate van detaillering gaat niet-beroepsonderwijsdeskundigen vanuit de sociale partners vaak ook veel te ver. Regelingen en afkortingen worden vaak niet begrepen, met als de kenmerkende reactie waar dat nu allemaal voor nodig is.

De betrokkenheid van sectorale sociale partners in LdV agri-foodprojecten

Op Europees niveau is het interessant na te gaan of de sectorale sociale dialoog ook werkt op het concrete niveau van beroepsonderwijsontwikkelingsprojecten in het kader van het Leonardo da Vinci (LdV) programma. Immers, dit is het grootste en belangrijkste programma van de EU om de samenwerking in het beroepsonderwijs op EU-niveau te bevorderen. Uit een onderzoek dat recent is afgesloten (Mulder & Gaspari, 2005), blijkt echter dat de representatie van de sectorale sociale partners in 60 LdV-projecten op het gebied van landbouw, voeding en omgeving niet samenhangt met de in die projecten beoogde resultaten. De beoogde resultaten zijn onderverdeeld in categorieën die variëren van voornamelijk schoolintern (zoals de ontwikkeling en implementatie van instructiemateriaal) tot arbeidsmarkt-gerelateerd (zoals het bevorderen van de werkgelegenheid). De aanname was dat in de eerste soort projecten niet noodzakelijkerwijs, en in de laatste soort projecten absoluut wel sociale partners zouden moeten participeren. Bij de analyse van de projecten bleek echter geen verband tussen beide te bestaan. Dat is op zijn minst een aandachtspunt.

Conclusie

Het genoemde ontbrekende verband tussen het soort LdV-projecten en de representatie van sectorale sociale partners in projectteams geeft het spanningsveld weer tussen het willen en kunnen doorvoeren van de sectorale sociale dialoog ten aanzien van het beroepsonderwijs. Projectleiders willen wellicht wel vertegenwoordigers van de sociale partners opnemen in hun teams, maar zijn ze in voldoende mate geïnteresseerd en deskundig? Kunnen ze een daadwerkelijke bijdrage leveren aan de projectdoelen van een hoger niveau? Zijn er gewoonweg ook niet te veel projecten voor het aantal medewerkers binnen de organisaties van de sociale partners? Aan de andere kant: desgevraagd wisten projectleiders nauwelijks van het bestaan van sectorale overeenkomsten ten aanzien het groen onderwijs op EU-niveau, en als ze het al wisten zeiden dat ze geen enkele invloed op het project hadden gehad. Blijkbaar hebben we hier te maken met twee werelden, die van het EU-beroepsonderwijsbeleid en die van de onderwijspraktijk, werelden die verder naar elkaar toe moeten groeien.

Literatuur:

Bainbridge, S., J. Murray, T. Harrison & T. Ward (2004). *Learning for employment. Second report on vocational education and training in Europe*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

- ETUC, UNICE/UEAPME, CEEP (2004). *Framework of actions for the lifelong development of competencies and qualifications*. Brussels: ETUC, UNICE/UEAPME, CEEP.
- European Council (2000). *Presidency Conclusion – Lisbon European Council 23-24 March 2000*. Brussels: European Commission
- European Commission (2003). *Enhanced Cooperation in Vocational Education and Training*. Draft stocktaking report of the Copenhagen Coordination Group. Brussels: DG Education and Culture.
- European Commission (2004a). *Maastricht Communiqué on the Future Priorities of Enhanced European Cooperation in Vocational Education and Training (VET)*. Brussels: European Commission.
- European Commission (2004b). *The Common Agricultural Policy explained*. Brussels: European Commission, DG Agriculture.
- GEOPA-COPA/EFFAT (2003). *European agreement on vocational training in agriculture*. Brussels: GEOPA-COPA/EFFAT.
- GEOPA (2004). *La formation professionnelle en appui à l'emploi en agriculture: mise en œuvre de l'accord Européen du 5 Décembre 2002*. Rapport du séminaire du GEOPA, Lisbonne, 24-26 Septembre 2004. Bruxelles : GEOPA-COPA.
- Mulder, M. & O. Gaspari (2005). *Analysis of the sectoral approach in Leonardo da Vinci projects in the field of agriculture, food processing and the environment in the years 2000-2003*. Thessaloniki: Cedefop; Wageningen University: chair group Education and Competence Studies.